

MALI ISTRANIN

MALI ISTRANIN

GOD. IV. ZAGREB, LISTOPAD ŠKOL. GOD. 1932./33. BR. 2.

Na vik on živi, ki zgine pošteno

Sedamnaesti listopada 1929. prvih sati iza ponoći.

Jesenska je noć, tamna i mrka, maglovita i vlažna.

Vani sipi kiša, jednolična, smrtno dosadna, i u sitnim se kapljicama skoro nečujno spušta na blatni pločnik, na crne krovove i pogurena ledja kasnih prolaznika, prodirući im kroz odjeću do kože.

Nad propalim lučkim gradom — nekad našom živahnom i nasmijanom Pulum, žarištem hrvatske narodne misli, sjedištem velikoga oca Istre besmrtnoga Matka Laginje, kolijevkom prvih istarskih sokolova i domenom naših buntovnih mornara — danas je zavladao muk. Grobni, smrtni muk!

Tmasti oblaci, prezasićeni vlagom, kovitlaju se sporo i valjaju nad gradom, zapinjući o krovove, kao raširene gvozdene kreljuti aveti neke.

U tamnici, odijeljen od svijeta i svih onih, koji su mu dragi, sjedi na goloj daski mladić.

Blijed je, na smrt umoran, izmučen i izubijan patnjama posljednjih dana. Prošao je krvavi svoj križni put, bio vučen po tamnicama počevši od drevnog Pazina-grada do gordog Rima, pa po svim postajama od Rima do Trsta i Pule, šest mjeseci uzastopce uvijek u teškim okovima, raskrvavljenih ruku i nogu, mučen, šiban, iščupanih noktiju, ispitivan do besvjesti.

A jučer, da se čaša gorčine napuni do vrha, strpan bje još i u gvozdenu kavež, kao da nije stvorenje Božje, već zvijer kakva, i izveden je da čuje tešku riječ osude: smrt!

A živjet mu se htjelo, oh, kako je čeznuo za životom, mladošću, suncem i ljepotom, on, mlad, pun životne snage, poleta i ideala.

Umjesto toga odrediše mu smrt! Njemu, koji je vapio za životom, koji je svom strašću zanesene mladosti svoje želio da bi živio i on i sav njegov dragi narod, sva njegova draga Istra, da bi živjeli životom dostojnim slobodna čovjeka...

Izmučen je do kraja, ali nije satrven.

Na blijedom mu se licu, osvjetljenom tek slabim tračkom svijetla što dopire iz hodnika kroz rešetku na vratima, odrazuje odbljesak nepoznatog nekog duševnog mira i unutarnje sreće.

Oko beskrvnih usana titra mu smiješak, koji ga ne ostavlja za cijelo vrijeme tamnovanja, koji se nije ukočio ni u kavežu i koji se nije slegao ni u času čitanja smrtno osude.

Smiješak, koji je dušmane oko njega dovodio do bjesnila.

Odakle taj mir, taj blagoslovljeni smiješak na izmučenom licu malog nepoznatog seljačkog mladića?

Odakle tolika nadčovječna snaga?

Osjećao je junak da nije sam. Da je uz njega, uprkos svim debelim zidovima i gvozdenim rešetkama, duh cijeloga naroda njegovog.

Znao je, da u tom času nijedno seljačko oko nije zatisnuto.

Uz vatru na ognjištima po svim bijelim kućicama, na proplancima i uz more, po svim kolibama u krši kamenoj, diljem Istre, sav je seljački narod bdio, govorio o njemu, spominjao ga kao junaka i molio...

Te strašne, crne noći, u kojoj nadvladaše bjesovi dobre duhove.

U svojoj je blizini osjećao junak i duh starice majke i sijelog oca, koje ne pustiše ni u zadnjem času do njega, da se oprosti s njima i primi njihov posljednji blagoslov.

Vladimir Gortan

Živo ih je gledao, kako daleko tamo u srcu Istre, Bermu proslavljenom, sjede starci i prebiru blagoslovljena zrnca Gospine krunice, nižući Očenaš za Očenašem, za njegovo spasenje.

Ti su ga uzdasi u ovoj strašnoj noći, žive molitve cijeloga jednoga mučeničkog naroda i vjera njegova puna ljubavi, držale jakim do zadnjega časa.....

Na starom su zvoniku muklo otkucala četiri udarca. Četiri sata ujutro.

Uskoro će da se rasvjetlucuju i posrebre dotad tmaste maglice, što su obavijale drevne zidine vilinskoga Divić-grada.

Na tamničkim su vratima zaškripile dvostruke brave, zazvežili glomazni ključevi.

U ćeliju udjoše vojnici. Gvozdeni kundaci udariše o kameni pod. Pod glas se i skoro šaptom izdavale zapovijedi.

Mladić se digao. S ruku mu skinuše okove. Konačno, nakon šest mjeseci.

U dvorištu tamnice čekao je oklopljeni tamnički automobil. Stroj je radio i drmao kolima.

Do zubiju oboružana straža u tren je oka strpala momka u kola, koja se naglo trgnu i odjure silnom brzinom.

»Kuda ćemo!« upitao je konačno osudjenik.

»Idemo u Trst!« odvratiše mu, na što će on, vječno s onim svojim lakim osmijehom na beskrvnim usnama:

»Ovo je put na stratište!«

I ušuti ne pitajući više ni riječi.

Automobil je jurio u ranu zoru punom brzinom izvan grada.

Iza vojničkoga groblja, na nekadašnjem vježbalištu, Bersalju, prema Sakodžani, stadoše.

Odred fašističke milicije, postrojen u redovima u obliku četverokuta bez jedne stranice, čekao je.

Osam strijelaca, s puškama do nogu na sredini. Iza njih tri karabinjera u crujni. Do njih oficiri milicije.

Vojnici izvedoše, sve u tišini bez riječi, osudjenika.

Prilazi svećenik, Talijanac iz Rovinja, i pozva ga da se pomoli s njime Bogu.

»Želio bih, da izmolimo zajedno u mom materinjem jeziku pet Očenaša, pet Zdravomarija i pet Slava Ocu, jer takav bijaše oduvijek običaj u našoj kući«, zamoli mladić.

I oni započnu moliti Očenaš.

Iza prvog Očenaša pop stade.

»Bilo bi dosta,« reče pop. »Ostala četiri Očenaša izmolit ću ja sam za tebe.«

Milicijoneri priskočiše, povezaše mladiću ruke i noge i privežu ga za stolac ledjima okrenutim k strijelcima, a licem prema moru.

»Želio bih još samo čašu vode,« zamoli jadnik!

»Dat ćemo ti odmah i ručak«, nasmija se posprdno komandant legije, konzul De Turris.

Nekoliko nijemih kretnja, zapovjednik strijelaca, rovinjski načelnik Devescovi, se užurba, digne naglo sablju i bez riječi dade znak.

Prasnulo je dvadeset i osam hitaca u isti mah. Pogodilo ih dvadeset i pet.

Osudjenik se trže, nagne i stropošta, zajedno sa stolcem, na lijevu stranu.

Iz ogromne rupe na ledjima šiknuo je mlaz krvi.

Priskočio je liječnik i pamukom zatvorio otvor.

Mladi, dotad nepoznati seljački momak VLADIMIR GORTAN bio je mrtav.

Slava mučeniku!

E. Radetić

Rikard Katalinić Jeretov:

Pjesma malih jadranskih bjegunaca

Protjerô nas tudi vihor
Sa rodenog našeg praga,
Al u nama jošte živi
Naša vjera, naša snaga!

Mi slušamo pjesmu mora,
Što nas zove iz daljine,
Za sunčanim našim žalom
Naša mlada duša gine.

Vjerujemo još u zoru
I u osvit svjetlog dana,
I u vaskrs zemlje naše
U spasenje rodnih strana!

Mi vidimo na Jadranu
Slavski barjak povrh kuća,
I čujemo pjesmu jaku,
Silnu pjesmu uskrsnuća!

Istarski guslar:

Istarska tužaljka

Ovam' ovamo preko planina
Dodjite, braćo, doneste spas:
Majke je Slave još djedovina
Dokud uz Soču spušta se Kras.

Ovam' ovamo na krvava brda
Gorica zove, junački rod,
Sloboda traži jarma iz tvrda:
Ovamo hitro upravte hod.

Ovam' ovamo gdje naših vila
Oko Postojne divan je hram:
Do sinjeg mora, gdje nam je sila
Put je sudbinom odredjen vam.

Od Opatije sve do Devina
Čuje se tužan očajan zov:
Dodjite spasit ispod tudjina
Život nam, blago, polje i krov.

Slavnik i Učka, Snježnik i Nanos
Našega tijela uda su to,
Mirna i Raša bude vam zanos
Da vam se vrati slavensko tlo.

Gorko li evili Dragonja bane
Okove teške skinuti rad,
Veliki Jože ljute uz rane
Služiti mora latinski grad.

Ovamo, kralju, vodjo junaka,
Pazin te čeka, Draga i Lim;
Hrvatska Istra do Kamenjaka
Čezne za tobom srdašcem svim.

Divić da vidiš vilinske dvore,
Kraljević Marko gdje sniva san
Ovamo žurno na naše more
Suzama roblja kuda si zvan.

Zar da nam tudjin vječito vlada
Sužanjstvo naše vječito je zar?
Slobodna braća naša su nada
Ponijet slobodu njihov će mar.

Mali vojnici

Ni moje dvorište nije pusto; i u njem ima djece, pa ciče i viču po vas Božji dan.

Tu se vide dvokolice kako jure, a na njima se isprasio neustrašivi delija, pa uzvikuje što ga grlo nosi. Drugi tjera drvenog konja. Treći tura golemo bure. A tihe i skromne djevojčice sjele su po strani, pa svlače i oblače lutke, češljaju ih i glade ih. Neke im nešto šapću. Neke ih grle. One najmanje maze medvjediće i tetoše zeke.

Nije dugo potrajalo, i sileni delija sa dvokolica uzvikne:

»Rat. Dosta je bilo mira!«

»Da se poigramo rata!« prihvatiše ostali dječaci.

I zaškripe drvene puške, zazvekeću limene čorde. A na kuli-buretu zavijori zastava, zapravo nekakva pohabana krpa. Čvrsta je kula, neprijatelj je osvojiti ne će.....

U mahnitom strahu razbježaše se sa krvavog razbojišta usplahirene djevojčice; ostadoše same, na ljutom megdanu, začudjene lutke i ravnođušni medvjedići. Prestrašene djevojčice virile su iza uglova.

Vodilo se ljuto mezevo između dvije zaraćene strane: Jugoslavena i Italijana.

»Istra je naša!« padali su ratoborni poklici.

»Naša je!«

I nije se znalo ko je kome »neprijatelj«. Svi su jednako uzvikivali. Svi su se jednako među sobom »krvili«. Svijetlo oružje je zveckalo. Ljuti boj se je vodio, vodio se do istrebljenja — neprijatelja.

Dok ujedanput ne upade na krvavu arenu jedna djevojčica.

»Sramota je što smo se povukle. Ja ću da vam vidam rane. Ja ću da budem vaša Kosovka djevojka.«

»Živjela!«

Svi joj dječaci pohrle u susret.

Od srca su se svi smijali. Jedino one djevojčice iza ćoška kuće briznuše u plač.....

Ali time je i »rat« bio svršen.

— — — — —

A ja sam još dugo ostao na mom prozoru izgledom na umirenu avliju. Moju dušu ovladalo je bilo neko ugodno tronuće. I zaželio sam, da bi uvijek sva naša djeca takva bila.

Ljubidrag Garčina

Marija Ružička Strozzi

najveća tragetkinja slavenskoga juga.

(Prigodom 65 godišnjice njenog prvog nastupa)

Prije dvadeset i četiri godine. Istra je naša kipjela i bujala snagom i mladenačkom svježinom osvješćena i probudjena naroda. Na izborima pobjeda za pobjedom, redom su padale u naše ruke općine, škola se otvarala za školom, čitaona za čitaonom, društva, gospodarska, prosvjetna i zabavna. Brijegom i dolom odzvanjale su zanosne budnice . . .

Borbe za narodne pravice bijahu na vrhuncu. Talijani, ugroženi u svom stoljetnom gospodstvu, držali se grčevito ugrabljenih položaja. Borba je njihova nalikovala na borbu očajnika. Nijesu birali sredstva. »Osar tutto« bijaše im geslom. Upotrebiti svako sredstvo, proiliti dakle i krv . . .

U te sudbonosne dane odvažila se jedna žena, da dodje medju nas, osokoli nas svojom vatrenom riječi, uzbudi u nama zanos i rasplanti ga do vrhunca . . .

Neprijatelj je bijesnio. Prijetio smrću. Ali velika žena nije ustuknula. Svjesna je bila svoje snage, svoje veličine. Znala je, koliku čarobnu moć je imala njena riječ. Znala je, koliku će jakost dati nama u nadčovječnoj, divovskoj borbi našoj, jednom svojom gestom, jednom svojom božanskom riječi.

Bila je to bogodana umjetnica, kraljica hrvatske drame, najveća tragetkinja slavenskoga juga, Marija Ružička-Strozzi.

Došla je u Pazin iz Opatije, na samu Novu godinu.

Kao da je jučer bilo, sjećam se onih dana. Bio sam još mali djak, istom došao u grad iz malog zapadno-istarskoga sela.

Kazalište je tu. Iz Zagreba čak. Sama riječ Zagreb, kazalište, o kom smo toliko slušali, elektrizirala nas je. A istom vijest da dolazi najveća naša umjetnica. I da će medju nama proslaviti četrdesetu godišnjicu svog umjetničkog rada. Davali se Graničari. Mnogobrojno je djaštvo uzbudjeno govorilo samo o tom velikom događaju.

Zagreb, veliki grad, nikad ne će moći razumjeti, što je za nas, za Pazin, srce Istre i odgojilište najboljih sinova istarskih, taj događaj značio.

Bježao sam u Novakovu knjižaru, da nabavim tekst Graničara. Nijesam ga dobio, ali sam našao negdje kratak sadržaj. U sobici iza stolne

erkve okupismo se, nas desetak djaka. Čitali smo, da budemo upućeni. I grozničavo iščekivali Novu godinu, da prisustvujemo svečanoj predstavi. Sva smo lica znali i s neopisivom uzbudjenošću hrlili u Narodni Dom, da čujemo kako će djelo izvesti naši glumci. Hrvatsko narodno kazalište. Iz Zagreba, koji je bio i naš glavni grad. S kojim smo se dičili i ponosili.

Dvorana dupkom puna. Sve što je samo moglo da uhvati komadić mjesta natisnulo se u Narodni Dom.

Sokoli su bili spremni, da odbiju snagom svojih gvozdenih mišica svaki možebitni pokušaj napadaja sa strane Talijana.

Djaci, stisnusi se na galeriji, nemirno se tresući od neke nutarnje uzrujanosti.

Digao se zastor. Zastao je dah. Govorili su glumci. Još mi i danas suji u ušima glas, pun magične snage. Velika je umjetnica recitirala Carevu »U slavu pobjede«... Pa »Graničari«.

Kad bih danas pokušao iznijeti osjećaje, koji su prožimali u tim svečanim časovima mene mališa, četu djaka za mnom, te uzdanice hrvatskoga istarskoga naroda, profesore naše, sokole, narodne prvake, Trinajstića, Kurelića, Kalca i druge, koji su brisali oči, ne bih mogao, ma da je u mene zlatno pero. Znam samo da sam plakao, zanesen i ja i svi oko mene, ponosan našom narodnošću, našom krasnom materinjom riječi, našom umjetnošću.

Možda nitko nije nikada osjetio koliku veličajnu snagu može imati riječ izrečena s dasaka, koliku ulogu može da odigra u historiji jednoga naroda, riječ umjetnika, izrečena s pozornice, kako smo to osjetili one večeri mi.

Kad se spustio zastor, došli smo do daha. Što je tada bilo ne da se opisati. Vijenci, brda cvijeća, omamljivi miris bosiljka i mažurane; kroz suzama zamagljene oči vidio sam gdje joj prinose dar.

Pozdravio ju je načelnik, starina Kurelić. Ne znam što je govorio. Znam samo da se umjetnica okrenula u stranu i stala brisati suze.

Siromaci dadosmo joj skromni srebrni dar. Ali nevidljivo dadosmo joj sebe same, svoja srca, svoju dušu...

Ne znam, da li ju je u ovih njenih 84 godina ikada netko dočekao s većom i toplijom ljubavlju, no što ju bijaše dočekala naša Istra.

.....

Minule su dvadeset i četiri godine

Kako su tužno završile naše epopeje, naš zanos naša borba i polet svi mi znamo.

2. listopada 1932. proslavljena je svečano u Zagrebu u Narodnom kazalištu šezdeset i peta godišnjica Njezinog prvog nastupa. Otkriveno joj je još živog, brončano poprsje, u prisustvu izaslanika brojnih društava i poklonika...

Dodjoh, prognan iz one naše drage Istre, u kazalište, da Je vidim, ponovno nakon dvadeset i četiri godine, da Joj se nepoznat poklonim u duhu, u ime one naše zemlje mučenice, koja Ju još pamti i koja Ju ne će nikada zaboraviti, pa ma je svi drugi zaboravili.

Sijeda je starica nastupila. Veličanstveno poput kraljice. I govorila je i glumila. Osamdeset i četiri godišnja starica. Uvijek istim glasom, onim, koji još i danas živo zuji u ušima nebrojenim tisućama njezinih poklonika dolje u Istri našoj. Glasom, koji ne će nikada nikome uspjeti oponašati.

Sve Ju je pozdravljalo, čestitalo, pružalo lovor-vijence.

Istre moje nije bilo. Oh, da znaš, velika ženo, kako bi Te rado bila pozdravila. Ona Tvoja lijepa i pitoma Istra, zlatna srca, ruku otvorenih, bosiljkom i mažuranom drobnom namirisana, čije se ljepote i dobrote, jamačno i Ti često, prebirući po uspomenama, sjećaš.

Pa kada si zaželjela, da doživiš i svoju stotu godišnjicu, ja sam se u ime Istre naše živo pomolio, u duhu, Svevišnjemu, da bi Te uslišao i da bi Ti dao, da dočekaš još jedan veliki dan. Dan, kad ćemo Te opeta usred Pazina-grada, u triumfu ponijeti u naš Narodni Dom.

E. R.

Duga

— Majko — gledaj sjajne li duge. Da mi je uloviti ovu dugu.

— Duga se ne može uloviti, moje dijete.

— Kako ne, majčice? Nekidan sam šetao sa tatom, pokraj nas je prošao gospodin sa velikom kosom i nekim velikim šeširom.

— Pa onda, moje dijete?

— Onda sam pitao tatu, neka mi kaže: ko je taj gospodin? I tata mi je odgovorio: to ti je pjesnik... taj kida zvijezde i lovi duge po nebu.

R. K. J.

Razno. Poneki dnevni listovi, koji običavaju donositi prilog za djecu, često puta preštamavaju pojedine stvari iz našega lista. Jedan dječji listić, iz Zagreba, koji je međutim već prestao izlaziti, znao je nekad skoro sav biti ispunjen sastavcima, preštampanim iz našega lista. A i danas se još neki listovi znadu poslužiti našom mukom.

Nama ne samo da to nije krivo nego nam je čak i milo. Donekle nas ipak smeta to, što oni baš uvijek zaborave spomenuti, da su to uzeli iz našega lista.

TISKARA PERKO

vlasnici:

Aleksandar Perko i Miroslav Kepuša
Zagreb, Gundulićeva ul. 26 - Tel. 5069.

Izrađujemo prvoklasno sve štamparske poslove kao
knjigove i naključne papire, posjetnice, re-
klamne karte, računa, kuverte, letake, pla-
kate, brošure i t. d., — solidno brzo.

Trudite bezobzorno pouzdanje.

Josip Kovačić

trgovina košaračke, četkarske
užarske, sitarske i drvene
robe

Zagreb

Mesnička ul. 1

Telefon 6596

Dan prije Male Gospojine, 7. rujan, ljeta Gospodnjega 1932., ostati će našim junacima, Jožiću i Klocku, živo u pameti za vječna vremena i ne će ga tako lako zaboraviti, pa ma još sto godina živjeli.

Toga su se dana otputili na dugo i naporno putovanje. Namuniše ravno u Kongo, u pohode Klockovoj rodbini u pustinje i prašume.

Opskrbiše se hranom i zairom što su bolje mogli. U kovčeg strpaše svih mogućih sitnica, potrebnih i nepotrebnih. Bilo je tu igračkaka, lutka, ogledalca, kave, šećera, kobasice, šunke i slanine i svakojakih drugih masnih i nemasnih stvari. Jožić je uzeo ogromnu neku kuburu, da mu se u nevolji pri ruci nadje, u torbu turio veliku zemljovidnu kartu, koju smo mu posudili u našem uredništvu, podučivši ga prije, kako će se na njoj snalaziti. Uz kartu priložili smo mu i povećalo, da pomoću njega na karti lakše pročita sitno tiskana imena raznih mjesta.

Siromašni je Klok duvao ko lokomotiva, natovaren teškom prtljagom, no ipak se veselio, što će opet na put, i k tome u svoj rodni kraj.

Dopratismo ih do kolodvora, gdje su odložili kovčege i zamotke, pa sjeli da čekaju dolazak vlaka.

»Klanjam se gospodo, klanjam se, kuda se to Vi otputistete?« začujemo za sobom nečiji glas.

»A Vi ste to velečasni gospodine,« odvratismo. »Otpremamo eio ove naše male suradnike na daleki put. A koja Vas sreća nosi u Zagreb?«

»Zar ne znate, da sutra priredjujem veličanstveni vatromet u korist crkve Svetoga Antuna? Takova što Zagreb još nije vidio,« reći će župnik Ivasović, jer je on to bio.

Zaista bijasmo čitali, da će uveče na Malu Gospojinu biti priredjen veličanstveni vatromet na nogometnom igralištu.

»Eh, baš mi je žao, što ne ostadosmo, ali sad je prekasno. Već smo nabavili putne karte, pa ne možemo više odgoditi putovanje« uz dahne Jožić

»Izvolite pogledati čega sve tu nema,« pozva nas velečasni gospodin župnik i pokaza niz sanduka u koje bijaše spremio do deset tisuća raketa, koje da će sutradan ispaliti u zrak na veselje Zagrepčana.

Vidite li ovaj dugački sanduk«, doda, »kraj njega samo oprezno. Tu Vam je senzacija nad senzacijama. To su najjače rakete, koje sam ikada napravio. Ostavit ću ih za konac vatrometa. Ima ih ravno stotinu, a upravo su nevjerojatno jake. Ni sam ne znam gdje će u nebeskim visinama završiti.«

Jožić izvadi povećalo i stade ogledavati sanduk. Baš mu je bilo žao, što ne će moći prisustvovati tom sjajnom vatrometu.

I Klok je htio da pogleda taj čarobni sanduk. Majmun ko majmun mora da radi sve što vidi da drugi rade, pa je i on uzeo povećalo i stao pregledavati sanduk.

Sunce je sijalo i na jednoć se na sanduku pokaza jedna svijetla točka.

Što se je u tom trenu dogodilo nemoguće je opisati.

Grom, ah kakav grom, stotinu tisuća gromova kao da je prasnulo. Potres, urnebes, vatra, dim.

U jednom trenu odletio je sanduk strahovitom brzinom u zrak, a na njem se grčevito držali jedan za drugoga naša dva putnika.

Što je to bilo?

Jedna sasvim razumljiva prirodna pojava. Zrake sunca, kad padaju na staklo povećala ili leće, lome se i ustredotočuju na jednoj točki. Ta točka zove se žarište. Taj skup zraka sunčanih znade proizvesti u žarištu takovu vrućinu, da onaj predmet na kojem se skupljaju počne goriti. Na taj se način vrlo lako može pomoću leće zapaliti cigaretu.

Tako je bilo i ovaj puta. Klok je uzeo povećalo, sunčane zrake su padale na staklo, lomile se i skupile se na sanduku u jednoj točki. Nevolja je htjela, da je baš na toj točki bila malena rupa. Kroz tu se je rupu zapalila jedna od onih strašnih raketa i lom je bio gotov. Raketa je prasnula užasnom snagom, digla u zrak cijeli sanduk, a s njime i Jožića i Kloka, koji su baš u tom času bili nad njime nagnuti.

A mi smo ostali otvorenih ustiju gledajući nebu pod oblake, kako se naša dva junaka voze poput nekog Ilije proroka na ognjenim kolima nekud prema sjeveru u nevidjene visine.

Strašno, strašno.

Petnaest smo dana živjeli u neizvjesnosti ne znajući, što li se je jadnicima dogodilo. Bijasmo uvjereni, da su izgorjeli i srušili se negdje u puštoši kao dvije žive baklje.

Kad tamo eto nam nakon petnaest dana dugačkog pisma.

Znate odakle? Zar iz vruće Afrike možda, iz Konga, kuda se bjehu otputili? Ne, nego čak iz Laplandije sa dalekog i hladnog sjevera.

Nego neka pričaju oni sami kako se provedoše. Evo njihovog pisma:

»Dragi uredniče!

Kako će dugo putovati ovo pismo ne znamo. Možda osam dana, možda mjesec dana, a možda ga uopće ne ćeš ni dobiti. Ovaj Laponac,

komu ga predadosmo nije nimalo ljubazan. Tražio je od nas pola kile kave i isto toliko šećera. Krenuo je sa svojim sobovima na jug, a nije nas htio sa sobom povesti. Tek nakon dugog moljakanja i nakon što ga podmitismo kavom i šećerom, koju smo odnijeli sa sobom na put, pristao je da uzme barem pismo i odnese ga nekud do prve poštanske stanice. A mi ostadosmo ovdje u zabiti, gdje ne vidimo ni žive duše. Hoćemo li ostati živi tko bi znao.

A sada, dragi uredniče, da ti opišemo naše kratkotrajno, ali zato mukotrpno putovanje.

Ne znamo rastumačiti, kako se je dogodilo, da su rakete najednom eksplodirale. Strahovita je bila brzina, kojom nas je potjeralo u zrak. Umalo te se ne zadavimo, jer nas je pritisak zraka skoro udušio. A to nije bila samo jedna raketa. Redom su se palile u zraku. Kažemo vam, da smo za nepuna četiri sata preletjeli užasnom brzinom preko cijele Austrije i Njemačke i jurnuli nekud na sjever i najednoć stali padati silnom brzinom.

I kad smo već mislili, da ćemo pobirati razmrskane kosti, opazimo kako lebde u zraku nekakvi balončići. Što smo brže mogli bacimo se sa gorućeg sanduka i dohvatismo balončiće. Padali smo dosta brzo, ali opet ne tako, da bismo bili u opasnosti, da skrhamo vratove. Balončići su nas zadržavali u zraku.

A znate li, kakovi su to bili balončići? Jamačno ste čitali, kako razni poljski i ruski naučenjaci, koji proučavaju strujanje sjevernih vjetrova, puštaju u zrak balončice, koje kasnije na drugim postajama hvataju. Po letenju tih balončića znadu, kojim smjerom duvaju vjetrovi i to na primjer avijatičarima vrlo dobro služi, jer znadu kojim smjerom smiju letjeti. gdje ima boljih, a gdje lošijih vjetrova i strujanja u zraku.

Eto svašta čovjek nauči u svijetu.

Naš pad na zemlju nije bio ništa manje pustolovan, nego li ostalo naše putovanje. Daleko od ljudi u posvema nena- pučenom kraju, napali su u jednoj šumi vuci jednoga so- ba. Čitav čopor navalio je na njega. Branio se rogovima ko- liko je mogao, ali kud će sam naprama tolikim krvožed- nim vukovima. I već je sma- laksao klonuo, kad li: Bum! Naši baloni pukoše i nas se dvojica, moj vjerni Klok i ja. srušismo zajedno s kovčegom u tu gužvu. Vukovi se prepla- šije praska a još većma Kloka.

koji je s kovčegom ljuto tresnuo nekoje od njih po glavi i odmagliše glavom bez obzira.

Ja sam izvukao onu staru kuburu, koju sam na sreću još iz Zagreba ponio, i opalih, a ona grunu ko kakav turopoljski top. Da ste vidjeli jur- njave vukova. Pridigosmo soba, koji nas je milo gledao svojim velikim dobrim očima. Bio je ženka. Pomuzosmo ga i napismo se mlijeka. Zatim krenusmo na sreću, ne znajući ni sami kuda. Naidjosmo na nekog čo- vjeka, ogrnjena kožuhom do ušiju, kako se voza na saonicama. Vuku mu ih sobovi.

Na sva naša pitanja odgovarao nam samo: »Lapo, Lapo, Lapo!« Po tom sudimo da je to nekakav Laponac, a mi da smo u Laplandiji.

Što će dalje biti s nama, sam Bog znade. Ako se spasimo pisat ćemo vam svakako. A međjutim nam lijepo pozdravite sve prijatelje i čita- telje **MALOG ISTRANINA**.

Vaši suradnici

KLOK I JOŽIĆ

Smiljkine suze

Na prostranoj livadi cvatu male potočnice. Boja njihovih latica je modra poput nježne modrine nebeske. Žubori potoka pomiješani titravim zvukovima frule. To pastir na obalama potoka na fruli prebire svojim srebrnorunim ovcama, koje se napajaju biser-kapima bistroga potoka.

Mala je Smiljka na prostranoj livadi ubrala kiticu plavih potočnica. Sluša titrave zvukove frule i plače... Njene su suze orosile modre cvjetice potočnice...

Zašto plače mala, dobra Smiljka?

Zvukovi frule podsjećaju je na njenu dragu Istru. Podsjećaju je na vrljetne kamene brežuljke iznad kojih se razliježe miris smilja. U daljini, iza tih kamenitih brežuljaka prostire se prostrani plavi Jadran po kojemu se bijele sniježno-bijela jedra. Jedra, koja se po toj modroj pučini pomiču poput bijelih labudova.

Oj, ludice mala, zašto plačeš za svojom Domovinom Istrom?! Tvoja Domovina je pusta. Tamo su same gole hrudi, a snijige nije tako lijepe boje kao ove nježne i modre potočnice... Tamo nema ovako lijepih prostranih livada i žubor potoka... Tamo...

Da, — odgovara kroz suze mala, dobra Smiljka — ali ono je moja draga Domovina.

Strani ljudi oteše gole hrudi njene domovine preko kojih se razliježe miris smilja i, eto, zato plače mala, dobra Smiljka.

Vladoje Rovinjski

Vladimir Nazor:

Mali Čić

Ja sam sinak zemlje Istre,
Pravi gorski ptić;
Čela vedra, zjene bistre,
Ja sam mali Čić.

Kad me sunce žeže, bocka,
Neka teče znoj;
Ni od leda ni od voska
Nijesi trupe moj!

Kad snijeg pada, briga mene,
Ako sam i bos!
Nek s' obrazi zarumene,
Ne će otpast nos!

Sada pasem stado bijelo
Berem plod i cvijet;
Al kad budem momče velo,
Bit ću vrijedan kmet.

Pa ću našem u dočiću
Čupat kamen, trn,
Zatim ko i tata bit ću
Ugljar jak i ern.
Kad naučim pisat, štiti
I zbrajati bar,
Ej, onda ću sretan biti
Čičarije car!

ZABAVNI KUTIĆ

Nastupaju duge i dosadne zimske večeri, pa hajde da naučimo ne koliko igara, kojima ćemo zabaviti ukućane.

Njihalka od svijeće.

Uzmemo voštanu svijeću i probodemo je točno na sredini čačkalicom. Svaki kraj čačkalice položimo na rub jedne čaše tako da svijeća leži vodoravno izmedju tih dviju čaša, kako se to vidi na našoj slici.

Nakon toga zapalimo svijeću na obe strane

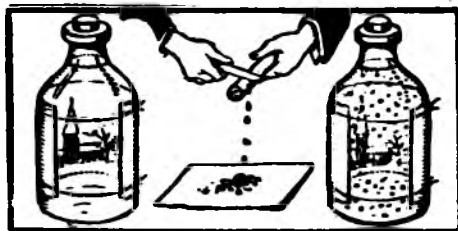
Što će se dogoditi? Svaki puta kada kapne kap rastopljenog voska ona će strana voštanice s koje je pala kap, postati za malenkost lakša i dignut će se u vis. Ali samo za trenutak, jer će odmah zatim i na drugoj strani kapnuti, pa će sada ona druga strana biti lakša. Sada će se ova prva strana voštanice spustiti, a dignut će se u vis ona druga. I tako će se svijeća neprestance njihati sve dok ne dogori.

Da slika buče ljepša može se napraviti od papira dvije posve male raznobojne lutkice, pa se jednu posjedne na jedan kraj svijeće, a drugu na drugi, tako da izgleda kao da se dva dječaka njišu na njihalci.

Uredna će djeca, dakako, sa svake strane svijeće metnuti na stol po jedan tanjurić ili barem komad čvrstoga papira na koji će kapati vosak, kako ne bi zamazali voskom stol.

Još jedna igra sa svijećom: umjetni snijeg.

Uzmite jednu flašu iz čistog bijelog stakla, najbolje ako imate oveću flašu u koju se sprema ukuhana voće. i napunite je do vrha vodom. Potražite jednu razglednicu, koja predstavlja kakav krajolik. Omotajte je oko flaše i privežite tankim koncem tako da možete s jedne strane gledati u nju kroz flašu, kako se to razabire i na našoj slici. Vidjet ćete, da slika, gledana kroz vodu imađe mnogo više života i da je prilično povećana.

Zatim nastrugajte nožićem s jedne voštanice nešto sitnih komadića voska. Te komadiće bacite u vodu, koju možete malko protresti. Vidjet ćete kako vosak lagano pada i svjetluca kao da se pravi pravecati snijeg spustio na kraj, koji predstavlja slika.

Stvar dražesna i, ako se lijepo izvede, veoma čarobna.

SVATKO, TKO NARUČI NEŠTO OD MA KOJEG OGLAŠIVAČA U NAŠEM LISTU NEKA SE UVIJEK POZOVE NA NAŠ LIST JER ĆE IMATI POSEBAN POPUST NA NARUČENOJ ROBI.

UPOZORENJE.

Opazamo, da pretplatnici još uvijek dosta nemarno vrše svoju dužnost prema listu.

Pretplata se plaća unapred i molimo svakoga tko ju za ovu škol. godinu nije još doznačio, neka to odmah učini. Čekovnu uplatnicu dobio je svatko u prvom broju. Ako mu se slučajno zametnula može na svakoj pošti za 50 para dobiti drugu, pa neka njom doznači dužnu pretplatu na naš čekovni račun br. 36.855.

Osim toga neka svaki pretplatnik nađe barem jednoga pretplatnika. To izgleda možda sitnica, a ipak je veliko patriotsko djelo.

Povjerenike pak ponovno molimo, da točno obračunavaju primljene primjerke i da svakog mjeseca doznačuju ubrane iznose, da ne bi kasnije nastala nepotrebna objašnjavanja.

Trošak za doznaku novca kao i za marke kod dopisivanja mogu ustegnuti.

Na posao, dakle, za dobru, pravednu i plemenitu stvar!

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec

Z A G R E B

MESNIČKA 1

TELEFON 7443

Veliko skladište najmodernijih prvorazrednih engleskih štofova

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.
Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.